

בבא קמא ק"א

הנותן עצים לחרש לעשות מהם כסא ועשה ספסל וכי' נותן דמי עציו
תנו רבנן, הנותן עצים לחרש לעשות מהם כסא ועשה ספסל, לעשות ספסל ועשה כסא, רבי מאיר אומר נותן לו דמי עציו, מפני שכאשר האומן שינה מדברי בעל הבית הוא קנה את העצים בשינוי. רבי יהודה אומר, אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח. ומודה רבי מאיר, שאם נתן עצים לעשות כסא נאה ועשה כסא כעור, לעשות ספסל נאה ועשה ספסל כעור. אם השבח יתר על היציאה נותן לו את היציאה, ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו את השבח.

הספק אם יש שבח סמנים ע"ג צמר
מסתפקת הגמרא, האם יש שבח סמנים על הצמר, האם 'חזותא מילתא', האם המראה של הצבע של הבגד הצבוע נחשב לדבר. או אין שבח סמנים על הצמר, 'חזותא לאו מילתא'. ומסבירה הגמרא שהספק במקרה שגזל סממנים, וכתש אותם, שרה אותם, וצבע בהם צמר שלו. ומסתפקים האם 'חזותא מילתא' המראה של הצבע של הבגד הצבוע נחשב לדבר בפני עצמו, ובעל הסממנים יכול לומר לגזולן תן לי את הסממנים שלי שהצמר צבוע בהם. או 'חזותא לאו מילתא' ואינו יכול לומר זאת. דוחה הגמרא, והרי הגזולן קנה את הסממנים בשינוי, וודאי שאינו חייב להחזירם!

גזל סממנים שרויים וצבע בהם
חייב שהרי הפסידם
אלא אומרת הגמרא, שהספק הוא כשגזל סממנים שרויים וצבע בהם בלא לשנות אותם. האם יש שבח

סממנים על גבי הצמר ש'חזותא מילתא', והנגזל יכול לומר, תן לי את הסממנים שגזלת ממני שבידך. או אין שבח סממנים על גבי צמר, 'חזותא לאו מילתא' והגזולן יאמר לו אין לך בידי דבר. שואלת הגמרא, האם הגזולן יכול לומר אין לך בידי דבר, הרי אפילו שהסממנים אינם נמצאים על גבי הצמר, הרי הנגזל יכול לומר לו תן לי את הסממנים שלי שהפסדתם?

הגזולן אינו מקיים השבה בהורדת
הסממנים ע"י צפון
אלא הספק הוא לצד השני. אין שבח סממנים על גבי הצמר והגזולן חייב לשלם לנגזל עבור הסממנים

שקלקל. או יש שבח סממנים על גבי הצמר והגזולן יכול לומר לו, הרי הם מונחים לפניך על הצמר, קח אותם¹²⁶. ושואלת הגמרא במה יקח אותם, אם על ידי צפון הרי הצפון יעביר את הצבע מהצמר, אבל לא יחזיר לנגזל את הסממנים שאינם ראויים לצביעה, ואין כאן 'השבה'? אלא יש לומר, שהשאלה אם יש שבח סמנים בצמר היתה כשגזל צמר וסממנים של אחד, וצבע את אותו הצמר בסממנים

126 ומ"מ חייב לשלם לו את שכרם כיון שהגיעו לידו הוא חייב לעשות השבה, כמו ששינונו לעיל בזורק מטבע לים. תוס'.

והחזיר לו את הצמר הצבוע. אם 'חזותא מילתא' ויש שבח סממנים על גבי הצמר, הרי הוא החזיר לו את הצמר ואת הסממנים שגזל. ואם אין שבח סממנים על גבי צמר הוא החזיר לו את הצמר, אבל לא החזיר לו את הסממנים.

כשהצמר הצבוע הוזל בעולם ואיבעי"א כשצבע בהם קוף שואלת הגמרא, הרי הצמר הצבוע יקר יותר מדמי הצמר והסממנים שגזל ממנו? עונה הגמרא, שהצמר הצבוע הוזל בעולם, והשבח אינו שווה לדמי הסממנים. והנגזל יכול לומר לו, אני הייתי מוכר את הצמר לא צבוע, ובסממנים הייתי צובע בגד¹²⁷. או שנאמר שהשאלה היתה כשצבע בהם קוף, גזל סממנים וקוף של חברו וצבע בסממנים את הקוף¹²⁸.

רבינא אמר, שלא מדובר בגזלן אלא כשקוף צבע צמר של אדם אחד, בסממנים של אדם אחר. אם יש שבח סממנים על גבי צמר בעל הסממנים יכול לומר לבעל הצמר תן לי את הסממנים שאצלך, ואם אין שבח סממנים על גבי צמר בעל הצמר יכול לומר אין לך אצלי דבר¹²⁹.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששינונו במשנה במסכת ערלה, בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק. ומכאן ראייה שאומרים 'חזותא מילתא היא! אמר רבא, שאין ראייה שאומרים בכל דבר 'חזותא מילתא', כיון שיתכן ובאיסורי הנאה יש דין מיוחד. 'הנאה הנראה לעינים אסרה תורה! שהתורה אסרה באיסורי הנאה להנות ממראה אפילו שאין בו ממש, כמו הנאה מאור הנר ומצבע של איסור. שכן ששינונו בברייתא מהכתוב: "עֲרְלִים לֹא יֵאָכְלוּ" אין לי אלא איסור אכילה. מניין שלא יהנה ממנו¹³⁰ לא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר¹³¹? תלמוד לומר: "וְעֲרְלֹתֶם עֲרְלְתוּ אֶת פְּרִי עֲרְלִים לֹא יֵאָכְלוּ" לרבות את כולם.

ומביאה הגמרא ראייה מה ששינונו, בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק. משום שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית וכן דינו של בגד הצבוע בצבע העשוי מקליפת הפרי. ואומרת הגמרא שאין ראייה משביעית שיש בה לימוד מיוחד מהכתוב בשביעית "תִּהְיֶה" בהיותה תהא, אפילו שאין בו ממשות.

127 רש"י.

128 רש"י פירש שגזל קוף וסממנים שרויים וצבע בהם את הקוף. וקשה הרי הוא מוזק בידים והוא היזק ניכר ונראה וחיוב לשלם. והתוס' מפרשים שצבע בהם בצביעה מכוערת כמו קוף. תוס'.

129 תוס' הקשו הרי הוא נהנה מכך שהצמר הצבוע מעולה יותר בדמים. וישלם מה שנהנה כמו באכלה מצדי הרחבה וירדה לגינה שמשלמת מה שנהנית. ויש לחלק שהנאה לא באה לו לא על ידי מעשיו ולא על ידי מעשה בהמתו. ובתחב לו חברו לבית הבליעה גופו נהנה, או שכאן אינה נחשבת הנאה משום שהוא נוי בלבד. תוס'.

130 הגמרא בפ' כל שעה שואלת מדוע לא נלמד שאסור בהנאה מהכתוב "לֹא יֵאָכְלוּ". תוס'.

131 אע"ג שאסרו שאר הנאות צריך לרבות צביעה משום שהיא חזותא בלבד, והדלקת הנר משום שהאיסור כלה בשעת ההדלקה. ואפילו שבפ' כל שעה התיירו עצים בהדלקה אם אין שבח עצים בפת יש לחלק בין שמן שהוא בעין בשעת ההדלקה לעצים שנעשים גחלת. ור"ת מפרש שצריכים פסוק לאסור צביעה והדלקה שלא כדרך הנאתו כמו צביעה בתאנים ורימונים והדלקה לשמן שאין עומד להדלקה. תוס'.

רביעית דם שנבלעה בבית הבית
טמא

רבא הקשה סתירה בין שתי משניות. שבמשנה
במסכת ערלה שנינו, בגד שצבעו בקליפי ערלה

ידלק. ומכאן שאומרים 'חזותא מילתא היא'. ובמשנה במסכת אהלות ששנינו,
רביעית דם שנבלעה בבית הבית טמא, ויש שאמרו הבית טהור. ואמרה הגמרא
שלא נחלקו, מי שאמרו הבית טמא, הכלים שהיו בבית בתחילה לפני שרביעית
הדם נבלעה טמאים¹³². ומי שאמרו הבית טהור, הכלים שבאו לבית לבסוף ולא היו
בשעה שבבית היתה רביעית דם שמתמאה באוהל טהורים. נבלעה בכסות רואין
אם הכסות מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם טמא, אם יתנו מים במידה ימצא
שיש רביעית יותר סימן שבבגד נבלע יותר מרביעית דם ובבגד בלועה רביעית
של דם¹³³ והבית טמא¹³⁴, ואם לאו טהור. כיון שבשעה שהבית האהיל על הבגד לא
היתה בלועה בבגד רביעית של דם, כיון שנחסר ממנה מעט כשנבלעה בבגד. והרי
הדם שנשאר בבגד שאי אפשר לסחטו נראה בבגד. רואים מהמשנה שמראה הדם
אינו נחשב כדם, 'חזותא לאו מילתא?' אמר רב כהנא, מקולי רביעיות שנו כאן¹³⁵,
המשנה מדברת בדם 'תבוסה' דרבנן. הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו,
ויש ספק אם כולה יצאה בחייו, או כולה יצאה במותו, או יצאה בחייו במותו.
וחכמים הקילו בו כיוון שדם תבוסה מטמא באוהל מדרבנן.

רבא הקשה סתירה, ששנינו במשנה במסכת
שביעית, כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם
ומאכל בהמה וממין הצובעין וכו', ספיח¹³⁶ סטים וקוצה, מינים שעושים מהם
צבע, יש להן ולדמיהן שביעית, אין עושים מהם סחורה שנאמר "לאכלה" ולא
לסחורה. ואסור לצבוע בהם בשכר שהוא סחורה אבל מותר לצבוע בהם לעצמם
קודם הביעור¹³⁷. יש להן ביעור ולדמיהן ביעור¹³⁸. לומדים מהכתוב "ולבהמתך
ולחיה אשר בארצך" שכשמגיע זמן הביעור יש לבערם. והרי ספיחי סטים הם

ספיחי סטים וקוצה יש להם
שביעית ולדמיהם שביעית

132 אבל בבית עצמו שמחובר לקרקע לא שייכת טומאה. רש"י.

133 רש"י. התוס' הקשו אפילו אם לא יהיה יותר מרביעית אולי בבגד נשאר מעט דם בלועה. וי"ל כמו שפירש בתוספתא מביא מים במידה ומכבס בה ומביא מים אחרים ושם בהם רביעית דם ורואה אם מראם שווה או לא. תוס'.

134 לפי הגהת הב"ח בגמרא הגרסא היא טמא וטהור וכן מסביר רש"י שהבית טהור כלומר הכלים שבבית אבל הכסות עצמה טמאה בכל מקרה כיון שנטמאה במגע רביעית דם מצומצמת. התוס' גרסו טהורה והכונה על הכסות עצמה. וכתבו שאע"ג ש"ע' הדחק היה יוצא ממנה רביעית דם כגון בתנור או ע"י צפון. כיון שדם תבוסה דרבנן הקילו בו. רש"י והגהת הב"ח, ותוס'.

135 רב כהנא מסיק בגמרא בנדה שהסוגיה היא כר"ל. וכן יש לומר שלר"י לא קשה מערלה על טומאה מפני שלדבריו הדבר תלוי בקפידא. ובצבעו בקליפי ערלה ידלק ולא שייך להתירו כיון שאינו מקפיד מפני הוא נהנה בצבע. תוס'.

136 נקט ספיחים מפני שאין זורעים בשביעית. רש"י. ואינו מיישב למה נקטו במעשר ובפאה ספיחי סטים. וי"ל לפי שאין נלקטים בשנה שנזרעים אלא אחרי מספר שנים כשהשורשים מתפשטים, והשורש הוא העיקר. תוס'.

137 רש"י. ע"פ התיקונים במראה כהן.

138 כגון שמתחילה ליקטם לאכילה ורשאי למכרם. תוס'.

עצים, ומכאן שיש בעצים קדושת שביעית. וקשה ממה ששנינו במסכת סוכה, עלי קנים ועלי גפנים שליקטם להצניע לימות החורף, אם ליקטן לאכילה יש בהן משום קדושת שביעית, לעצים אין בהן משום קדושת שביעית. ויכול להשתמש בהם גם לאחר זמן הביעור?

“לאכלה” במי שהנאתם וביעורם
שויים
ותירץ רבא, שלומדים מהכתוב “והיתה שבת הארץ לכם לאכלה” לאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין, דבר שבשעה שנהגים ממנו כלה מן העולם. יצאו עצים שהנאתן אחרי ביעורם, שהם נעשים גחלים והוא עיקר הנאתם¹³⁹. וכל דבר שהנאתו אחר ביעורו אין בו קדושת שביעית. אבל בצבעים בשעת רתיחת היורה השורש כלה והצבע קולט¹⁴⁰, וכיון שהנאתם וביעורם שויים יש בהם קדושת שביעית. שואלת הגמרא, הרי יש 'עצים דמשחן', עצים שמאירים כמו נר שהנאתן וביעורן שוין? אמר רבא, סתם עצים עומדים להסקה¹⁴¹ ולא להאיר בהם, ולכן מתחילה לא חלה עליהם קדושת שביעית. אבל ספיחי סטים עומדים בסתם לצביעה וחלה עליהם קדושת שביעית, ואסורים אחרי הביעור גם להסקה. ועלי קנים וגפנים יש שאוכלים אתם, ויש שמסיקים בהם. והולכים בהם אחרי המחשבה בשעת הלקיטה.

139 אע"ג שלפעמים נהגים באתה שעה כשמתחממים או מבשלים כנגדם עיקר ההנאה היא אחרי שנעשתה גחלת.

140 רש"י מפרש שבמיני צבע הנאתם וביעורם שויים כיון שהצבע קולט בשעת רתיחת היורה כאשר השורש כלה מן העולם. התוס' מקשים הרי בשביעית חזותא מילתא ואין בקליטת הצבע ביעור. והתוס' מפרשים שכשלוברים את הבגדים הצבועים ונהגים בלבישתם הצבע כלה ומתבער מיום ליום. תוס'.

141 לפירוש רש"י שעצים דמשחן מאירים כמו נר צ"ל שמתרץ שגם עצים דמשחן עומדים בסתם להסקה. ואין לפרש שעצים דמשחן בטלים לגבי שאר עצים. שהרי בסוכה משמע שבלולב נוהגת קדושת שביעית משום שהוא ראוי לכבד את הבית והנאתו וביעורו שויים. ולא אמרו שהוא בטל לגבי שאר עצים, ור"ח פירש עצים דמשחן שמחממים בהם כמו במדורה, ורבא תירץ שסתם עצים עומדים להסקת התנור. ולא חל עליהם שם שביעית ומותר גם להתחמם בהם. ובפ"ק דנדה י"ל בקטף שודאי הנאתו וביעורו שויים, אבל אם אינו פרי הוא בטל לגבי העץ. תוס'.